בית יעקב

ליטעראַרישער פאַמיליען-זשורנאַל

יאָרגאַנג 8

נומער 65 66

ארגאן פאר די אינטערעסן פון די בית-יעקב-שולן
און ארגאניזאציעס בנות-אגודת-ישראל אין פוילן
רעדאקטאר: א. ג. פרידנזאן

—דערשיינט יעדן צווייטן פרייטיק—

Łódź Marzec 1931 [redacted] ב״ה, לאָדזש פרייטיק פ׳ תצוה י׳ אדר תרצ״א

ביים פרישן קבר פון ר׳ אלי׳ קירשברוין ז״ל

אָנהייבּ הײַנטיקער וואך האט מען מלַחה גיווען צו זײַן אײַבי-קער מנוחה דעם גיטרײַסטן כּלל-ישראל פאַרטײַדיקער, דעם חשובסטן יידישן דיפּלאמאַט און גרויסן פּאליטיסער און ועל כולם דעם בּאַליבּטן אגודה-פירער ר׳ אלי׳ קירשברוין ז״ל.

דער צער פון דער גרויסער שרעקלעכער אבידה וועט זיך לאַנג לאַנג שפּורן אין דער ארטאדאקסישער וועלט. ווייל זײַער זעלטן פאָרן זיך צו-נויף אַלע מעלות און נטיות אין אײַן מענטש, ווי עס איז גיווען דער פאַל ביי דעם חשובן נפטר.

כּדאי צו דערמאנין זײַן ערלעכער קנאות פאַר׳ן רעיון-הָאגודה. נישט אײַנ-מאָל האט אַרויסגירופן זיין פּאַראָל: 100-פּראצענטיקער אגודיזם! רירנ-דע און טיף-האַרציקע הרגשות. אונדזערע כתנגדים, וועלכע האבן מיט ווייטיקער קנאה אין האַרצן נישט גיקאנט פאַרגי-נין דער אגודה אַזאַ טעמפּעראַמענטפולן קאנכעקווענטן און קלוגן פּאליטיקער. האבן פון אט דער פּאַראָל גיפּרואווט אָפּחוזק-ן, אבער ר׳ אלי׳ קירשברוין ז״ל האט דאָס נישט בלויז גיזאָגט מיטן מויל, נאר טאַקע בלב ונפש גיקעמפּט פאַר דער רײַנער אַגודיסטישער שיטה אין ברייטסטן פאַרנעם, סיי כּלפּי פּנים סיי כּלפּי חוץ און דריבער, האט דער נפטר אפילו ביי די געגנער גימוזט אַרויסרופן דעם גרעכטן יראת-הכבוד.

פון דעם גרויכן כּרויער אין די רעגירונג - ספערן אין די אפיציעלע ערקלערונג פון די מלוכה - פירער, אַז דער בריוו פונים נפטר צום מאַרשאַל פּילסודסקי, וואו ס-זענין אַרויס-גיזאָגט גיווארן די פאַרלאַנגין פאַר יידן פון דער מלוכה, זענין אַ פּאליטישע צוואה וואָס די רעגירונג וועט דערפילן. דערפון, פאַר-שטאַרקט זיך די הכּרה ווי גרויס עס האט גימוזט זיין דעם נפטר-ס יראת ה׳. אונדזערע חכמים זאָגן: כּל מי שיש בו יראַת שמים, דבריו נשמעים (ווער ס-האט יראת ה׳ הערט מען זיך צו צו זיינע ריד). יא, אנדערש קאן עס נישט זיין. נאר ווען ס-איז דער „וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך״ דעמלט קומט אויך דער „ויראו ממך״...

די יידישע צרות וואָס זענין אַזוי פול ווי דאָס וואַסער אינים ים, און באַזונדער דער שפל המצב פונים יידישקײַט, האט דעם נפטר-ס הײַס-יידישע האַרץ נאך אַ פּאר יאָר כּלל-אַרביט קראַנק גימאַכט. אלס שליח-צבור פונים לײַדנדן יידישן פאָלק און פון נאָך דעם שווערסטן לײַדנסטן יידישן עלעמענט, פונים רעליגיעזן יידנטום, איז דעם נפטר-ס קראַנקהײַט גיבליבן אומהײלבאַר. במשך זײַן זעקס-יעריקער קראַנקהײַט האט דער יידישער מצב אַלץ כּסדר זיך פאַרער-גערט. אי מאַטעריעל, אי גייסטיק און צו גלײַך דערמיט זיין אָפּגישוואַכט האַרץ אַלץ שוואַכער און שוואַכער גימאַכט ביז די כּוחות האבן אים פאַרלאזט און זײַן גרויסע יידישער נשמה האט זיך אָפּגי-זעגנט מיט-ן שווערן קראַנקן און פון יידישע צרות אויסגימאַטערטן גוף. ר׳ אלי׳ קירשברוין ז״ל לעבט נישט מער. מיר באַוויינין בדמעות שליש די פּטירה פון אונדזער שטאלצן מוטיקן פאַרקעמפער. אבער דערמיט זענין מיר נישט יוצא.

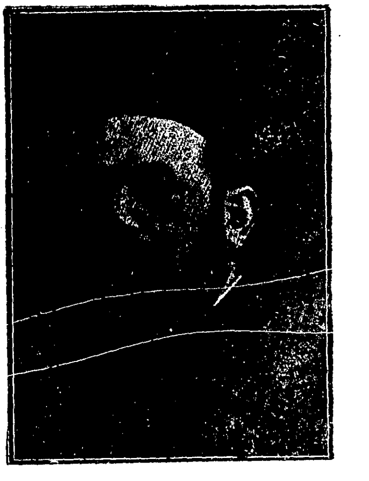

ר׳ אלי׳ קירשב־וין ז״ל

פאַר דער גאַנצער אגודיסטישער משפחה און באַזונדער פאַר די וואָס שטײַען אויף די פּאסטנס פון אונדזער גיזעל-שאַפטלעך לעבן, נישט קיין חילוק אויף וואָס פאַראַ גיביט עס איז דאַרף דער גרויסער נפטר, זיין ענערגיע, זיין עקשנות, זיין מסירת הנפש, זײַנע גראַנדיעזע עובדות זײַן פאַר אונדז אַ גרויסער לימוד.

פאַר דעם פרישן קבר פון דעם יינג-פאַרשטארבּינים מוסטער-מנהיג פין רעליגיעזן יידנטום, מוזן מיר כאַלײַגן אַ שבועה צו זיין וואַך אויף אונדזערע פּאזיציעס, דער עיקר מיט דערזעלבער מאָס ענערגיע, און וואָס עס נײַטיקט זיך, כּדי אונדזער אגודיסטיש לעבן אויסצובויען!

אזויערנאָך וועלן מיר פאַראייביקן דעם אָנדענק פון זיין נאָמין און אין דער אגודיסטישער וועלט וועט ר׳ אלי׳ קירשברוין ז״ל קיינמאָל נישט פאַרגעסן ווערן!

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 065-066 a הודפס מתוך הארכיון היהודי

די סדרה תצוה

פון **שרה שענירער**

ואתה תצוה... „און דו זאלסט באפעלן די בני ישראל, זיי זאלן נעמין ריינים געשטויסינים בוימל, צו לייכטן אינים נר תמיד" — שוין דער פסוק דערוועקט אין אונדז זייער וויכטיקע גידאנקן:

„ואתה" — נאר דו משה האסט דאס רעכט צו באפעלן אנצוצינדן דאס שטענדיקע ליכט, דעם נר תמיד. נאר דו משה, וואס האסט גיבראכט דאס גייסטיקע ליכט דעם פאלק ישראל, טאקע דו ווייז ווי אויפצופלאקערן דעם סימבאל פון יידישן ליכט, דעם נר תמיד.

„את בני ישראל" יא, די קינדער פון ישראל, דארפן זיך פאר-זארגן מיט ליכט, מיטן אור פון זער הייליקער תורה, די תורה איז נישט בלויז פאר כהנים גיגעבן, אלע בני ישראל דארפן שטראלן פון דער גייסטיקער ליכטיקייט. דאס אלטעגליכע לעבן איז גרוי און מיט חשבות פארשטעלט. שיינט אבער אריין אין פנימיות פונים יוד-ס נשמה. דאס ליכט פון יידישן גייסט, גיפינט דער ייד זיין ריכטיקן לעבנס וועג און דערקענין זיך.

דער פלאם פון אהבת און יראת השם, דערוואַרימט און צוגליט דעם ייד-ס הארץ און פארלענגט גליכצייטיק מיטן שורש. אלע ורעמדע ליידנשאפטן. די אהבה און יראה, דארף אבער תמיד זלאקערן אינים גאנצן מהות פון יעדן יידישן נפש, ווי עס שפייט „אש תמיד תוקד על המזבח, לא תכבה" — דאס באַ-גייסטערטע פייער פון אונדזערע אבות און אמהות, דארף אין אונדז קיינמאל נישט פארלאשן ווערן.

אונדזערע חכמים פארגלייכן אויך דעם „געשטויסינים בוימל" פון דער מנורה מיט דעם כרויריקן גורל פון יידישן פאלק צוגלייך מיט זיין גרויסער מיסיע, צו זיין א משל פאר אלע נאציעס אויף דער וועלט

אזוי גוט ווי די איילבירטן, מוזן צום-ערשט גוט, צומאלן, צוריבן, צוקוועטשט ווערן און ערשט דערנאך גייט ארויס פון זיי דער ריינער בוימל, אזוי איז עס מיט דער געשיכטע פון פאלק ישראל.

אין גלות איז דאס יידישע פאלק, באדריקט, גיפייניקט, נידער-שלאגן און ווערט צוריבן צווישן די פעלקער. אבער גראד אין גלות, האט דער ייד מיט זיין ליכט דער גרויסער וועלט באַ-שיינט. ישראל האט אין זיין פיין די פעלקער די אמונה אין אחדות הבורא גילערנט, פון דעם באליידיקטן און גידרוקטן ישראל, האבן די מיליאנין מענטשן גילערנט דעם גלויבן אין דעם רבונו של עולם.

נאכדעם חי מיר האבן אויפ-ן בארג סיני גינומין דאס ליכט פון לעבן אין דער האנט, האט אונדז דער באשעפער גיהייסן, אנצינדן אלס צייכן דעם „נר תמיד" אין אונדזער בית-המקדש.

•

און וואס איז היינט ווען מיר האבן צוליב אונדזערע הטאים נישט מיין אונדזער לאנד און דאס בית-המקדש איז חרוב ?

היינט דא-ף יעדעס יידיש הארץ זיין א „מקדש מעט" און דאס מזבח דארף זיין דער אמונה פינק, וואס זאל לייכטן אינים הארץ פון יעדן בן און בת ישראל !

„לא תכבה" – דער דאזיקער פינק טאר נישט אויסגילאשן ווערן, קיינמאל נישט, אין די שווערסטע צייטן נישט. ווי מיר ווייסן איז דאס ערשטע פייער אויפן מזבח, אראפ-גיקומין פון הימל און די כהנים, האבן נאר גידארפט יעדן טאג צולייגן צוויי שטיקער האלץ.

אמת, דאס פייער האט זיך אליין גיקענט שוין אייביק ברענין, אבער ניין, ג-ט וויל, אז דער מענטש זאל מיט זיינע אייגינע הענט דערהאלטן דאס הימלישע פייער...

•

איבים צווייטן פסוק זעען מיר ווידער א וויכטיק ערציערישע פאראלע: „באהל מועד מחוץ לפרוכת אשר על העדות יערך אותו אהרן ובניו" – דאס לערנט אונדז: די תורה איז נישט ווי אנדערע לערעס פון מאראל, וועלכע ווערן אפגיהיטן נאר אין דעם בית התפלה, ניין „מחוץ" אין דרויסן, אין גאס, אומיטום, וואו מען גיפונס זיך, מוז דאס אש דת באגלייטן אין לעבן.

עס שטייט אויך „יערך" ד. ה. ארדינין, נישט בלויז אנצינדן און אוועקגיין. מען מוז אזוי לאנג צינדן, ביז מען איז זיכער, אז ס-וועט זיך לייכטן.

פאר אונדזערע לערערנס, מוטער, ערציער און פירערנס איז דא אסך זיך אראפצולערינין. ווערט נישט מיד ווען איר האט שוין גילערנט מיט די קינדער, איר מוזט אזוי לאנג צינדן און צינדן, ביז איר וועט זיכער זיין, אז ס-וועט שוין אלייך זיך ברענין...

•

אויך די ספעציעלע כהנים-קליידער, וואו זיי זענין אין דער הייל-טיקער סדרה באשריבן, לערינין אונדז עפיס. נאר אין די ספע-ציעלע בגדים, האבן די כהנים גימעגט טון זייער עבודה. נישט איינער וועט זיך חידושן: וואס האבן קליידער צו טון מיט גייסט ? אבער שוין נישט איינמאל האבן מיר גישמועסט, אז דאס אויסערלעכע מוז הארמאנירן מיטן אינערלעכן. יעדעס בגד פונים כהן האט גיהאט זיין ספעציעלן באטייט, אזוי, ווען דאס פאלק האט גיקוקט אויפן כהן, איז עס גיוועזן פאר אים אמוסטער פון קדושה און טהרה.

אלע בגדים צוזאמין זענין גיוועזן „לכבוד ולתפארת", דער כהן איז גיוועזן פאר א משל פון אמת יידישן כבוד און שיינקייט.

•

בן. ליבע שוועסטער, לאמיר זיך טאקע אצינד דערמאנין אין אונדזער ספעציפישער יידישער קליידונג. עס גייט באלד פסח, ס-וועלן גימאכט ווערן נייע קליידער, מיר ווייסן נאך נישט ווי דעם מאדע אפגאט וועט זיך פארגלוסטן, צי צניעות-דיקע אדער אומצניעות-דיקע קליידער. מיר אבער, מיר די גיטרייע פרויען און טעכטער פון אייביקן ישראל-פאלק זאלן זעען, אז אונדזערע קליידער זאלן זיין צניעות-דיקע ווי עס פאסט פאר אמת-ע בנות-ישראל און דאס וועט במילא זיין פאר אונדז „לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת"

מיטן היינטיקן נומער 65 — 66 ענדיקט זיך דער אבאנאמענט פון די אלע וואס האבן איינגיצאלט פון נומער 61 אן (זע די נאטיץ „אשטיקל חשבון" אויף זייט 21) — די וואס וועלן נישט באלד אבאנירן אויפן נייעם קווארטל ניסן—סיון, וועלן דעם יום-טוב נומער לכבוד דעם בנות-יובל-לעאום 67 שוין נישט באקומין!

אלע וואס ווילן מיט העלפן פארשטארקן דאס בית-יעקב-זשורנאל פארלאנגין די ספעציעלע זאמל-ביכלעך אויף אבאנענטן פון נומער 67 אן!

ארכיון אשכולות
הארכיון היהודי
בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 066-065 a הודפס מתוך הארכיון היהודי
עמוד 2 מתוך 24

אונדזער פורים־אַלבאם

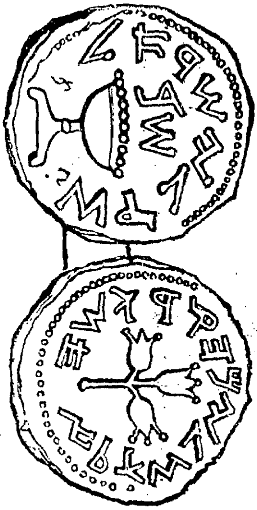

מחצית השקל

שלח־מנות טעלער
פון 16־טן יאָר הונדערט

אלטע מגילה פון 15־טן י. ה.

אמאָליקע פורים־שפּילער אין פוילישע שטעטלעך

פורים־שפּילער אין אַמסטערדאַם

ארכיון אסופות

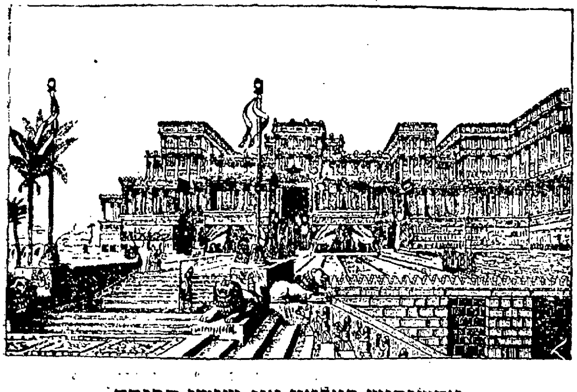

אחשורוש־פּאַלאַץ אין שושן־הבירה

פורים־פייערונג אין מיטל־אַלטער

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 065-066 a הודפס מתוך הארכיון היהודי

אונדזער אדר אַרבּיט פאַרן „קרן הישוב״ פון ארץ ישראל

צו די חשובע פאַרוואַלטונגין פון די בנות - אַגודת-ישראל-ארגאַניזאַציעס, בתי-פאַרבאַנדן און לערערנס פון די בית-יעקב שולן אין פוילן.

דעם היינטיקן חודש אדר ארדנט איין די ארץ-ישראל-צענטראַלע ביי דער וועלטס-אַגודה, אַ זאַמל-אַקציע לטובת דעם ארטאַדאקסישן חנוך אין ארץ-ישראל.

די רעליגיעזע דערציאונג-אַנשטאַלטן גיפונין זיך יעצט אין אַ קאַטאַסטראַפאַלן מצב צוליב דעם שטאַרקן ווירטשאַפטלעכן קריזיס, וועלכער הערשט אויף דער גאַנצער וועלט. די דאזיקע טרויריקע לאַגע ניצן אויס אַלערליי מיסיאנערן צו פאַנגין די קינדער אין זייערע שמד-שולן ר״ל.

מיר מוזן דאַריבער פאַרשטאַרקן אונדזער אַקציע אָפּצוראַטעווין די קינדער פון זייערע הענט.

מיט אונדזער יעצטיקער קרן-הישוב-אַקציע מוזן מיר ווייזן, דאָס נישט נאר ביי פאליטישע אַקציעס זענין מיר אַקטיוו, נאר אויך ביי עיקר-זאַכן, ווי ס-איז אונדזער חינוך אין ארץ-ישראל, ווייזן מיר אַרויס אונדזער ענערגישער מיטהילף.

מיר ווענדן זיך דריבער צו אייך, אַלס די גיטרייסטע טעכטער פונים יידישן פאלק, מיטצוהעלפן דערצו, דאָס אונדזער יעצטיקער אַקציע זאל גיקרוינט ווערן מיט דערפאלג.

מיר דערוואַרטן אייער ענערגישער אַרבּיט צו דער דאזיקער אַקציע און צייכינין

מיט גרויס כּבוד

ארץ-ישראל צענטראלע פון אגודת-ישראל אין פוילן

וואַרשע, גראַניטשנא 9 פאסט-פאַך 103, פ.ק.א. 12465

ר״ח אדר תרצ״ג

פאַרטיילונג פון פרעמיעס פאַר די זאַמלער און זאַמלערנס

אין צוזאַמינהאַנג מיט דער היי-יאָריקער אַדר-אַקציע פאַרן קרן-הישוב, וועלכע דינט דעם הייליקן צוועק צו דערהאַלטן דעם ארטאַדאקסישן חנוך אין ארץ-ישראל – וועלן היי-יאַר פאַרטיילט ווערן פרעמיעס פאַר די זאַמלער, ספרים פון פאַרלאַג „חורב״ און פאַרשידינע ארטאַדאקסישע ביכער.

אַנטייל אין דער הגרלה נעמט יעדער עסקן, גרופע אדער אגודה, וועלכע זאַמלט אינם פאַרלויף פון חודש אדר לכל הפחות פיפציק זלאט. (50).

די הגרלה, וועט פארקומין אי״ה זונטיק דעם 2 טן טאָג חוה״מ פסח. די זאַמלער מוזן דריבער איינשיקן די גיזאַמלטע געלטער שפּעטסטנס ביז זונטיק י״א ניסן אין דער צענטראַל-ביוראָ פון קרן הישוב – דאַן באַקומט דער זאַמלער אַ באַשטעטיקונג מיט אַ באַשטימטן נומר וואָס באַרעכטיקט אים אַנטייל צו נעמין אין דער הגרלה וואָס וועט פאר קומין עפנטלעך אין דער צענטראַל-ביורא. גלייכצייטיק ווערט באַשטימט אַ ספּעציעלע פּרעמיע פאַר קינדער פון חדרים און בית-יעקב שולן.

ס-ווערן פונאַנדערגישיקט ספּעציעלע זאַמל - בייטעלעך פאַר די קינדער, אויף וועלכע ס-ווערט אויפגישריבן דער נאָמען פון זאַמלער–נאָכן זאַמלין ווערט עס פאַרקלעפּטערהייט איבערגיגעבן דעם מנהל פון חדר אדער לערערן פון דער שול, וועלכע עפינין אויף די בייטעלעך אין דער אַנוועזנהייט פונים קאמיטעט.

דאָס בייטעלע, וועלכעס וועט האָבן איבער 2 זלאט, נעמט אַנטייל אינים גורל צו גיווינין אַ פרעמיע פאַרשידינע ארטאַדאקסישע לערנין ביכער. אויסער דעם באַקומט דער באַזיצער פון בייטעלע אין וועלכן ס-גיפונט זיך די גרעסטע סומע–אַ פרעמיע עויסערן גורל.

בית-יעקב שולע איז ירושלים—פאַך-קורס

חברות!

נישט גיקוקט אויף דער שווערער צייט, שטרענגט אן אַלע אייערע כחות פאַרן דערפאלג פון דער קרן-הישוב-אַקציע. זאל די גאַנצע יידישע וועלט זעען, ווי נאָנט עס איז אונדז צום האַרצן, די אַרבּיט פאַרן הייליקן לאַנד און זיינע אמת-יידישע אינסטיטוציעס!

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 066-065 a הודפס מתוך הארכיון היהודי

חסידישע און פאלקס לידער

— פון —

ש. ראטשטיין

דער ענין מיט די „ג—טלעכע לידער", וועלכן אונדזער חשובער ד"ר בירנבוים האט אין לעצטן נומר „בית-יעקב" אַרומגערעט אין אַ ברייטן אַרטיקל, דאַרף זער ערנצט באַטראַכט ווערן. פאַראַן אוצרות גאַנצע, וואָס גייען פאַר אונדז פאַרלוירן. פאַראַן לידער חסידישע, וואָס שטאַמען נאך פון די ערשטע חסידות-שעפער, וואָס זענען פול מיט התלהבות, דבקות, השתפכות הנפש; פאַראַן אויך פאָלקסטימלעכע לידער, וואָס אונדזערע באָבּיס האבן געזונגען—וואָס וואלטן פאַר אונדזערע שולן און גרופּן געקענט זיין אַ מקור פאַר הארץ - דערקוויקיניש, פאַר נשמה-דערהייבונג, און זיי גייען לאיבוד, ווערן פאַרגעסן.

איך האַלט דריבער, אַז דאָס „בית-יעקב" זשורנאַל דאַרף עפינין אירע שפּאַלטן פאַר אט דער פאלקס-שאַפונג, וואָס שטאַמען מערסטנטיילס פון אומבּאַקאַנטע מחברים און האבן אַריינגעדרונגען אין פאָלק. זאל יעדער זיך דערמאַנען עפּיס, פרעגן ביי זקנים און זקנות און עס פאַרעפנטלעכן. שפּעטער וועט מען שאַפן אַ קאָמיסיע, וואָס וועט דאָס מאַטעריאַל סאָרטירן, קאָנטראָלירן און אויך אַ טראַכט-טון מכח דער נגינה, וואָס באַגלייט תמיד דאָס פאָלקס-ליד.

לאָמיך אבער נישט זיין בּלויז אַ נאה דורש נאר אויך אַ נאה מקיים און דאָ אויפצייכינען עפּיס דערפון, וואָס איז מיר באַזונדערס נאָנט צום האַרצן.

אט איז דאָס זעלטינע הלל-ליד, וועלכעס איך גידענק זייט איך בין צום שכל גיקומען, גיזונגען אין לשון קודש, יידיש און פויליש (איין פערז פאַרביטן אויף רוסיש) און כ-בּין זיכער, אַז עס איז דעם בּרייטן עולם ווייט נישט-באַקאַנט.

לא אמות כי אחי'
ואספר מעשי י'

כ-וויל נישט שטאַרבן נאר לעבן
דעם בורא עולם אַ שבח געבן!

ניעכצען אומזשעטש, טילקאָ זשיטש
פאַנאַ באגאַ פאָכוואַליטש!

יסו־ יסרני י'
ולמות לא נתנני

ר-האט מיך געשטראָפט ווי ער האט געוואלט *
אבער צום טויט האב-ך נישט געזאלט!

אָן מניע קאַראַל יאַק סאָם כטשיאַל
אַלעזש דאָ שמיערטשי מניע ניע דאַל!

פתחו לי שערי צדק
אָבוא בם אודה י'

עפנט מיר די טוירן פון אויבן
לאָמיר גיין ג—ט לויבן,

אטוואַריטע מעניאַ דרוויע ניעביע
פאַידו טאָם פאכוואַלי טעביע!

זה השער לה'
צדיקים יבואו בו

דאָס איז דאָס טויער פון ג—ט אַליין
ווער ס-איז קומט אַריין צו גיין!

טאָ יעסט בראַמאָ פאַנאַ באָגאַ סאָם
קטאָ יעסט וואָרט פאַידזשע טאָם!

דאָס דאזיקע ליד זאל, ווי מ-גיט איבער שטאַמען פון גרויסן צדיק רבי יצחק-ל וואורקער, זכר צדיק לברכה פון אם זאל אויך שטאַמען דאָס פאלגנדיקע צווייטע הלל-ליד:

עצביהם כסף וזהב —
געטער האבן זיי פון גאלד און פון זילבער
אַז אך און וויי איז צו זיי,
אַ גאלדינים גאט האבן זיי
אַ זילבערנים גאט האבן זיי,
אַ ליימינים גאט האבן זיי,
אַ הילצערנים גאט האבן זיי,
אבער מיר —
ואלוקנו שבשמים —
אונדזער ג—ט אין הימל!
כל אשר חפץ עשה —
וואָס ער וויל טוט-ער,
ו' מין ער וויל גיט-ר,
ווער איז ער?
ואלקנו שבשמים —
אונדזער ג—ט אין הימל!...

און איצטער גייט די פאַרטייטשונג פון גאַנצן קאַפּיטל צוזאַמען מיט רעפריין ווי צב"ש:

פה להם ולא ידברו! —
פיסקער האבן זיי און אַ מכה קענין זיי ריידן
אַז אך און וויי איז צו זיי אז"וו

עינים להם ולא יראו
שליפּיעס האבן זיי און אַ מכה קענין זיי זעען
אַז אך און וויי איז צו זיי אז"וו.

אזנים להם ולא ישמעון
אוכעס האבן זיי און אַ מכה קענין זיי הערן

אַף להם—נאסעס האבן זיי. אז"וו.

* * *

צו די מער פאפולערע לידער גיהערט דאָס חסידישע „שפּור-ליד". דאָס דאזיקע ליד איז פאַרשפּרייט אין זייער פיל וואַריאַציעס, און איז זער כאַראַקטעריסטיש:

שעדזשילישמי וו'ניעדזשעלען
ווּפּילישמי יאַק או קראווי טשעלען
טשעבאַ, טשעבאַ זנאַטש
יאַק הולאַטש!
היי, ז'פאַנעם באָגעם
ניע זשאַרטאוואַטש
בא, טשעבאַ, טשעבא זנאטש
זשע בענדזשעמי אומיעראַכש
אי פּשעז פאַנעם באגעם
בענזשעמי ראַכונקו דאטש!
הולאַיעם, גודלאַיעם
ואתה תשמע מן השמים!...

איצטער גייט דער זעלבער נוסח אויף מאַנטיק, אויף דינסטיק אז"וו, בלויז דער ערשטער פערז ענדערט זיך ווי צב"ש:

שעדזשילישמי וו' פאַניעדזשאַלעק
ווּפּילישמי צאַלי אַנטאַלעק
טשעבאַ, טשעבאַ זנאַטש אז"וו.

און צום סוף — אַ יידיש פאלקס-ליד וואָס מען זינגט אין די אוקריינישע קאַנטן מיט גרויס דבקות און השתפכות הנפש:

הארכיון היהודי

די אייגנשאַפט פונים האַרץ

— פון —
יהודה לייב ארלעאַן

פון אַ שמועס מיט קינדער
פון דער זעקסטער אָפּטיילונג

זייענדיק זומער אויף פרישער לופט, איז מיר אויסגעקומען צו וואוינען אין איין ווילע מיט עטלעכע יידישע פאַמיליעס. אין אַ געוויסן טאָג האָב איך באַמערקט, ווי אַ צוזאַמענגעלויף פון אַלע שכנים אין דער שטוב פון דער פאַמיליע ש. וואָס איז געשען? דאָס זיבן-יעריקע יינגל האָט זיך אין דער פאַרנאַכטיקער טונקלקייט דערשראָקן פאַר עפּיס אַ בילד און אָנגעהויבן חלש-ן. מילא, שטעלט אייך פאָר, וואָס דאָרט האָט זיך געטון. די קולות פון דער מאַמען זענען געגאַנגען עד לב השמים. פון גרויס צוטומלטקייט איז זי געשטאַנען פאַרבראָכן די הענט און געהאַלטן אין איין שרייען: מענטשן, ראַטעוועט, ראַטעוועט! די אַרומיקע מענטשן האָבן זיך אַלע געפּאָרעט: איינע האָט געטראָגן וואַסער צו באַשפּריצן דאָס פּנים, די צווייטע — שפּירטוס איינצורייבן די גלידער און די אַנדערע זענען סתם אַרומגעלאָפן צומאַכעניש. ביז מ-האָט אים קוים אָפּגעמונטערט.* ווי נאָר ר-איז געקומען צו זיך האָט די מוטער גלייך געלאָזט רופן דעם דאָקטער. דער דאָקטער האָט פעסטגעשטעלט די סבה פונים חלש-ן — פּלוצלינגע שרעק.

— אַבעה דאָס האַרץ. דאָס האַרץ — פרעגט זיך איבער די מוטער, איינגאַנצן אַ ציטערנדיקע — פונקציאָנירט עס שוין גאַנץ נאָרמאַל?

— נו, נאָרמאַל קאָן מען נישט זאָגן, אַ ביסל אָפּגעשוואַכט איז עס — האָט דער דאָקטער באַרואיקנדיק געענטפערט.

— טאָ וואָס דאַרף מען טון? — האָט די מוטער, איינגעטונקט אין שרעק, ווידער איבערגעפרעגט.

— מ-דאַרף אַ קליינע צייט אים אָפּהיטן, ער זאָל זיך נישט אויפרעגן, קרעפטיקן אים מיט געוויסע מעדיצינען.

מילא, וואָס זאָל איך אייך דערציילן, פיר וואָכן דורכאַנאַנד האָט די מוטער נישט געוואוסט פון קיין לעבן. זי האָט נישט געגעסן, נישט געשלאָפן, נאָר געזעסן איבערן יינגל און נישט אָפּגעלאָזט פון אים קיין אויג. אַז מ-האָט איר געפרעגט: „פרוי ש. אייער קינד איז דאָך שוין געזונט, וואָס ציטערט איר איבער אים אַזוי שטאַרק?" — פלעגט זי ענטפערן נישט מער, ווי די עטלעכע ווערטער: „עפּיס אַ קלייניקייט אַ האַרץ, אַ האַרץ!" דער קליינער איז טאַקע במשך דער צייט געקומען צו די כוחות און איז געזונט געוואָרן כאַחד האָדם.

דאַכט זיך אַ קלייניקייט, ער האָט זיך נאָר דערשראָקן, דאָס האַרץ האָט נאָר אַ קליינע צייט נישט געקלאַפּט נאָרמאַל און שוין סכנת נפשות.

שוין האָט מען נישט דערקענט אין אים קיין סימנים פון לעבן. נו, דאַרפן מיר צופרידן זיין מיט דער אייגנשאַפט פונים האַרץ, וואָס רופט אַרויס ביי דער מינדסטער באַשעדיקונג אַזאַ ערנצטע קראַנקהייט? ווען מ-וואָלט אייך, למשל, געגעבן די אויפגאַבע צו באַשאַפן אַ מענטש, וואָלט איר, ווי מיר דאַכט זיך געוואָלט אויסבויען דאָס מענטשלעכע האַרץ, אַז עס זאָל נישט אַזוי שטאַרק פילבאַר זיין פון אַ קליינער האַרץ-באַשעדיקונג.

כדי איר זאָלט אָבער באַוואונדערן די חכמה פון השי"ת ביים באַשאַפן דעם מענטש. כדי איר זאָלט פאַרשטיין ווי ווייט ס-איז נוצלעך פאַרן מענטשנס געזונט די דאָזיקע שטאַרקע האַרץ-פילבאַרקייט, וועל איך אייך דערציילן אַ צווייטן פאַקט, וואָס כ-האָב באַמערקט ביי דער זעלבער מוטער

אין אַ צייט אַרום איז דאָס עלטערע צען-יעריקע יינגל פון דער פאַמיליע ש. אַראָפּשפּרינגנדיק פון בוים, געפאַלן אויף דער ערד און זיך צוקלאַפּט די קני. אויף זיין געשריי איז אָנגעלאָפן די מוטער, כאַפּנדיק דעם קליינעם אויף די הענט, האָט זי אים אַריינגעטראָגן אין שטוב אַריין און אים אַנידערגעלייגט אויפן בעטל. ווי נאָר דער מאָמענטאַלער ווייטאָג איז פאַרביי, איז דער קליינער, ווי אַ וועווערקע, אַרויסגעשפּרונגען אינדרויסן אַרויס און פון דאָס ניי אָנגעהויבן קלעטערן אויף די ביימער, ווי קיינמאָל גאָרנישט.

אין עטלעכע טעג אַרום, דער קליינער קאָן דעם פוס נישט שטעלן. דער ווייטאָג שטאַרקט זיך פון שעה צו שעה, ס-האָט זיך אָנגעהויבן וויינען געשווילעכץ און מ-האָט געמוזט רופן דעם דאָקטער.

— אָן-ערנצטע געפאַר, מ-וועט אים אפשר דאַרפן אָפּערירן דעם פוס. פאַראַן ביי דער קני מאַטעריע, ער האָט זיך געמוזט אַ קלאַפּ טון, געדאַרפט זיך אויסרוען, נישט באַוועגן מיטן פוס אַ געוויסע צייט נאָכן קלאַפּ, וואָלט דערצו נישט געקומען.

— ווער זאָל זיך עס ריכטן — רופט די מוטער אויס אַ דערשראָקענע — ס-האָט דאָך אים נישט וויי געטון; מאַלע וואָס, מ-טוט זיך אַ קלאַפּ; אַזאַ אומגליק?

לאַנג, זייער לאַנג האָט געדויערט ביז דער פוס איז געזונט געוואָרן. אפשר אַ האַלב יאָר צייט האָט דאָס יינגל געמוזט ליגן און דער[...]נאָך געהאַט גרויסע נסים. יואָס מ-האָט אים נישט געדאַרפט מאַכן קיין אָפּעראַציע.

נו, ווי איז לויט אייער מיינונג, איז דאָס נישט פילן די ערשטע טעג קיין ווייטאָג גוט געווען פאַרן געזונט פונים פוס?

— זיכער נישט גוט.

— פאַרוואָס?

— ווען דער מאָמענטאַלער ווייטאָג וואָלט נישט פאַרביי, וואָלט ער אונטערגעליגן אַזוי לאַנג ווי ס-איז נייטיק געווען פאַרן פוס זיך אויסצורוען. די פילבאַרקייט פונים ווייטאָג איז בכן אַ באַוואָריניש צו באַוואָרענען דעם קראַנקן אַבֿר פון אַ סכנה. אויב איין אבר איז אין אָנהייב אויסהאַלטיוודיקער צו פאַרטראָגן אַ וואָס פאַר עס איז באַשעדיקונג, ברענגט אָבער אויס דערנאָך די קראַנקייט אין אַ פיל שאַרפערער פאָרם. און כאָטש דאָס האַרץ זעט דאָך אויס בנוגע קראַנקהייטס פילבאַרקייט דאָס שוואַכסטע אבֿר, איז עס אָבער צוליב דעם אַליין דאָס געזונטסטע מיט דער באַוואָריניש פון אָן-ערנצטער געפאַר, און אַזוי ווי נישט אַלע איברים פונים מענטש זענען אויף איין אופן אויסגעבויט. פאַראַן איידעלע איברים און פאַראַן האַרטערע וועלכעס אָבער האָט באַדאַרפט באַזיצן די פילבאַרקייטס אייגנשאַפט?

— געוויס דאָס האַרץ,

— פאַרוואָס?

אויפן בריק, היינטערן בריק
שטייען טויבן פאָרן,
שטייען טויבן פאָרן —
נאָך קיין גליק נישט געזעען
אַוועק די יינגע יאָרן...

שפּאַנט-זשע איינעם
שפּאַנט-זשע איינעם
שוואַרצע פערד אין פאָרן —
לאָמיר פאָרן און דעריאָגן
אונדזערע יינגע יאָרן...

יאָרן, יאָרן קערט זיך אומעט
כאָטש אַלס געסט צוריק!

גיין, גיין, גיין!
צו אייך מער נישט גיין,
ס-איז נישטאָ צו וועמען —

געווען ביי אייך אַ לאַנגע צייט,
נידאַרפט אונדז נישט פאַרשעמען...

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 065-066 a הודפס מתוך הארכיון היהודי

— ווייל מיט דער קראַנקהייט פונים האַרץ איז נישט בלויז די סכּנה פאַרן געזונט פון איהר גופא. נאָר פאַרן גאַנצן לעבן פון מענטש.

— ווי וועט איר־זשע יעצט באַטראַכטן די מאָמענטאַלע פילבאַרקייט פון דער מינדסטער האַרץ־באַשעדיקונג פאַר אַ טובה, אדער פאַר אַ רעה?

— פאַר א טובה פאַרן מענטשלעכן לעבן.

— יעצט וואָלט איך אייך געשטעלט אַן־אַנדער פראַגע. צי האָט איר שוין אַמאָל דערפילט. אַז איר זענט שולדיק אַ דאַנק אייערע עלטערן פאַר דער שטראָף, וואָס זיי האָבן קעגן אייך אָנגעווענדט צוליב א באַגאַנגינים חטא?

— יאָ. מיר האָבן זיך איבערצייגט, אַז אָן דער שטראָף, וואָלטן מיר דעם חטא געטון נאָכאַמאָל.

— נישט נאָר נאָך אַיינמאָל. איר וואָלט אים באַגאַנגען נאָך זייער פיל מאָל, ביז ס־וואָלט ביי אייך געוואָרן א געוואוינהייט און מ־וואָלט דאַרפן אָנווענדן קעגן אייך אַ פיל האַרבערע שטראָף. מ־זאָל אייך קאָנען אָפּגעוואוינען פון דער נייגונג צו דער דאָזיקער זינד. צו האַלט איר־זשע דאָס אויפהאַלטן די שטראָף פאַר אַ טובה אדער פאַר אַ רעה?

— זיכער פאַר אַ רעה.

— יעצט פּרוּווט אייך נאָר דערמאָנען צו וואָס מיר האָבן פאַרגליכט דאָס יידישע פאָלק מיט אַלע אַנדערע פעלקער.

— מ־האָט זיי פאַרגליכט צו די איברים פון אַ מענטשלעכן קערפּער.

— צו וועלכן איבר איז ענלעך דאָס יידישע פאָלק?

— צום האַרץ.

— מיט וואָס איז עס ענלעך צום האַרץ?

— אַזוי ווי דאָס לעבן פון מענטש איז אָפּהענגיק פון האַרץ, אַזוי איז אויך דאָס. איידעלע און מאָראַלישע לעבן פון די פעלקער אָפּהענגיק פון די יידן. זאָל חלילה דאָס יידישע פאָלק אונטערגיין. וועלן די פעלקער נישט קאָנען האָפן, ווען עס איז זייער לעבן אויסצואיידלען

— געדענקט איר נאָך אויך, ווי איר האָט מיך געפרעגט: פאַרוואָס ליידן די יידן אַזוי פיל, אין דער צייט. ווען די פעלקער האָבן פיל מער געזינדיקט?

— מיר געדענקען. און מיר האָבן נאָך ביז היינט טאַקע נישט באַקומען קיין ענטפער, פאַרוואָס ליידן מיר טאַקי אַזוי פיל מער פון זיי?

— דערויף ענטפערט אונדז די תּורה (אין דברים ח׳–ה׳) „כּאַשר ייסר איש את בנו, ד׳ אלקיך מיסרך“ מיט־ן זעלבן ציל און אופן, וואָס אַ פאָטער שטראָפט זיין קינד, שטראָפט אונדז אויך השי״ת. אויב ווידער די שטראָף איז, מ־זאָל בעסער ווערן און נישט איינגעוואוינט ווערן אין די זינד, מ־זאָל דערנאָך דאַרפן חלילה אָנקומען צו אַ געפערלעכער אָפּעראַציע אדער אינגאַנצן אונטער־צוגיין — טאָ וועמען דאַרף מען פריער באַשטראָפן מיט וועמענס זינד איז פאַר דער מענטשהייט פאַראַן א גרעסערע געפאַר, צוליב וועלכן מ־זאָל שוין נישט קאָנען זיך אומקערן צום גוטן, מיט די זינד פון די יידן, אדער מיט די זינד פון די פעלקער?

— מיט די זינד״ פון די יידן. ווייל ווען די יידן וועלן נישט בעסער ווערן, וועלן דאָך די פעלקער אַוודאי נישט בעסער ווערן

— יעצט וועט איר שוין פאַרשטיין, אַז די איינגעשאַפט פונים מענטשלעכן האַרץ צו דערפילן באַלד די קראַנקהייט, איז פאַר זיין טובה וועגן, כּדי אָנצונעמען באַלד די נייטיגע רעטונגס־מיטלען. אויף די זעלבע איינגעשאַפט באַזירט אויך דאָס האַרץ פון דער וועלט — דאָס יידישע פאָלק, כּדי צו זיכערן דאָס מאָראַלישע לעבן פון די פעלקער. מוז דאָס יידישע פאָלק פריער דערפילן זיין מינדסטן האַרץ באַשעדיקונג, כּדי ס־זאָל באַלד תּשובה טון, און ס־זאָל דערנאָך נישט דאַרפן צוליב צו פיל זינד חלילה אינגאַנצן אונטערצוגיין.

מייז פידילע...

(געדיכט) פון לייב פיינגאלד

בלייב איך אַליין מיט דער שטילקייט פון שפּעטער נאַכט,
אָן שלאָף — אומעטיק, פאַרטרויערט, פאַרטראַכט,
*
כאַפּן מיינע הענט. די טייערע פידל,
אויסצוטאַקן אויף אירע סטרונעס אַ האַרציק לידל!

הארכיון היהודי

שפּיל איך, זינג איך אַ תּפילה, אַ געזאַנג,
שטורמט אַ לידל מיט פּיין, וויי און באַנג:
אַ ניגון, וואָס קלינגט אַזוי הערלעך, אַזוי שיין,
טענער, וואָס פליצן, ווי ׳דער וואַסער־שטראָם ריין!...

איז גרייט אַ גרויסע תּפילה צו כּביכול פאַרפאַסט,
אַ תּפילה, וואָס רייניקט נשמה פון יעדער לאַסט — —
און אַזוי איז דאָס פידילע, די נאַכט כּלי־זיין,
וואָס באַרויקט און שלעפט זיס איין!...

[illegible] טבת תרצ״א

[redacted]

וועגן פּראָפּאַגאַנדע־טורנעע

אַלע שטעט, וואָס האָבן ביז היינט זיך געווענדעט וועגן א רעדנער זענען געוואָרן רעגיסטרירט און אויב די צאָל פון פריי־וויליקע עכקנות וועט זיין גרויס, וועלן זיכער אַלע שטעט באַזוכט ווערן. ערשט אַכט טאָג פאַר פּסח וועט קענען גענוי געשריבן ווערן אין יעדן אָרט ווער ס־איז די רעדנערן, איר נאָמען און אַדרעס

אַלע בנות־פירערנס און חברות

וואָס ווילן שרייבן פאַר דער אָפּטיילונג „וואָס איז פאַר אונדז בנות אגודת ישראל?“ (זע זייט 20 אין היינטיקן נומער) דאַרפן צושיקן זייערע שורות במשך דער קומענדיקער וואָך פ׳ ויק״פ. שפּעטער דערהאַלטענע וועלן נישט קענען אַריין אין דער יום־טוב אויסגאַבע. מיר בעטן אויך צו שרייבן בקיצור, כּדי ס־זאָלן האָבן די מעגלעכקייט אַלע וואָס ווילן נעמען אַ וואָרט צום גרויסן יום־טוב פון דער בנות־באַוועגונג, אַלע חברות און פירערנס.

פון דער רעדאַקציע

צוליב טעכנישע סבות קומט דער המשך פון דער דראַמע פון ל. שטשעקאַטש „צווישן טאָג און נאַכט“ ערשט אין קומענדיקן נומער.

נוצט אויס די געלעגנהייט!

אין דער קומענדיקער יום־טוב אויסגאַבע וועט זיין אַ ספּעציעלער קופּאָן אויף ביליקע ביכער — פאַרגעסט נישט אַז וויפיל דער נומער וועט קאָסטן, וועט איר פיל מער מרוויח זיין, צו קענען באַקומען צענדליקער וויכטיקע ביכער צו האַלבע פּרייזן.

אַן-אַלטע מגילת אסתר

— פון —

הרב דר. מיכאל הכהן זצ״ל

(באַמערקונגען וועגן אַ זעלטענעם דרוק פון מגילת אסתר אויף עברי-טייטש אין דער באַזעלער אוניווערזיטעט-ביבליאָטעק)

אין דער באַזעלער אוניווערזיטעט-ביבלאטעק, געפינען זיך זייער זעלטענע אַלטע כתב-ידן און דרוקן פון ווערק אויף עברי-טײַטש, וואָס האָבן אַגרויסן קולטור-היסטאָרישן ווערט.

דאָס אינטעריסאַנטסטע פון די דאָזיקע ווערק איז אַן-אַלטע מגילת אסתר, וועלכע איז אינגאַנצן געווען אומבאַקאַנט. דאָס איז נישט בלויז אַ איבערזעצונג פון דער מגילה אויף עברי-טייטש. אויף אייניקע ערטער געפינען זיך דאָרט אויך זייער באַמערקנסווערטע פּאַראַפראַזן פון דער מגילה.

דאָס ביכל האָט 36 נישט נומערירטע בלעטער, דער נאָמען פון מחבר, דער אַרויסגעבער דער זעצער און דאָס אָרט און צייט ווען דאָס ביכל איז געדרוקט געוואָרן איז נישט אָנגעגעבן, אויף דעם שער-בלאַט. ס'געפינען זיך איינגעהילט אין אַ וויניעטע די-דאָזיקע ווערטער:

„די מגילה אין טייטשער שפּראַך אויס לשון הקודש געמאַכט און אויף פּירוש און פּשטים האָט אַרט, אונד דאַביי גערײַמט וואויל צו זינגיז, וועלכער האָט גוטע שטימן״.

צום סוף פון דעם ביכל געפינט זיך אַזאַ זאַץ:

„אלהי האָט די מגילה אַן-ענד, הער גאָט אונדז באַלד משיח זענד״.

דער דרוק פון דעם ביכל איז זייער פּרימיטיוו און ווייזט אויף דעם הויכן עלטער פון דעם דאָזיקן עקזעמפּלאַר.

שבתי באַס דערמאָנט צוויי דייטשע אויסגאַבן פון מגילת אסתר. די ערשטע איז ערשינען אין קראָקע אין יאָר 1590, געדרוקט דורך יהודה ליב בן יוסף מעלער. די צווייטע אַרויסגעגעבן געוואָרן אין אַמסטערדאַם אין יאָר 1663. דער באַקאַנטער ביבל-פאָרשער וואָלף ברענגט אויך נאָר די דאָזיקע צוויי אויסגאַבן. און פון זיינע פעסטשטעלונגען איז צו זען, אַז דער עקזעמפּלאַר פון דער דאָזיקער אוניווערזיטעט געהערט נישט צו קיין איינער פון די צוויי אויסגאַבן.

דאָס ביכל פון דער באַזעלער אוניווערזיטעט באַגרעניצט זיך נישט בלויז מיט אַן-איבערזעצונג פון טעקסט, עס איז מער אַ ברייטע שילדערונג פון דער מגילה אַדורכגעפלאָכטן מיט פאַר-שידענע אגדות, וואָס זענען אַרויסגענומען פון „תרגום שני״. דאָס גאַנצע ביכל איז אין גראַמען, געהאַלטן אין פאָלקסטימלעכן טאָן.

די אויסגעוויילטע אגדות, וואָס דער אומבאַקאַנטער מחבר האָט אַריינגעגעבן אינים ביכל זענען זייער כאַראַקטעריסטיש פאַר-ן מחבר און פאַר דער צייט, ווען דאָס ביכל איז אַרויסגעגעבן געוואָרן.

„מלכה ושתי איז דערפאַר געווען אַזוי שטאָלץ ביי זיך, ווייל זי איז געווען די טאָכטער פון נבוכדנצר, ביי וועלכן דער קעניג אחשורוש איז געווען אַ פּראָסטער משרת״; אָבער „דריי שיפן די נבוכדנצר האָט פאַרזענקט און פאַרבאָרגן, העלפן אים פון אַלע זאָרגן, דערמיט קויפט ער שטאָט און לאַנד״. „אחשורוש איז געווען איינער פון די דריי, די דאָס גוטע פון די וועלט געהאַט האָבן אַליין, אַהאַב נבוכדנצר און אחשורוש איך מיין״.

ער האָט אויך געהאַט די גאָלדענע שטול פון שלמה המלך, אויף וועלכן עס איז געווען זייער שווער אַרויפצוגיין 1)

„די שטול האָט געהאַט זיבן טרעפּ. ווען שלמה איז אַרויף אויף דער ערשטער טרעפּ דאָ שטאַנדן צוויי לייבן אויס גאָלד געמאַכט, איינער הייבט אויף מיט מאַכט און זעצט אים אויפן טראָן, דער אַנדערער זעצט אים אַרויף די קראָן״.

„זיבן מאָל (צאָל זיבן ווערט זייער אָפט איבער געחזרט אינים ביכל) האָט דער טראָן געביטן זיינע באַזיצער. פּרעה מלך-מצרים איז אויך געווען איינער פון זיינע באַזיצערס, נאָר אַזוי ווי ער האָט נישט געוואוסט דעם סוד ווי אַזוי אַרויפצוגיי-ן אויף דער שטול, איז ער ניזוק געוואָרן „דער לייב שטירט אום די לענדן אויף דען הויף, דאָס ער ניכט מאַכט שטיין אויף. פון לעווען שלאָגען, וואַר ער לאַם אַל זיינע טאָגען״.

דאָס אומגליק אויף דער מלכה ושתי וועלכע איז געווען איינע פון די שענסטע זיבן פרויען אויף דער וועלט איז געקומען צו-ליב דעם, וואָס זי האָט די יידישע פרויען געצוואונגען צו שפּי-נין אין שבת. ווען דער קיניג האָט זי גילאָזט רופן צו זיך „דאַ וואוקס איר אַ האָרן אויף דער שטירן, דאָס זי שעמטע צו גיין פאַר די הירן (הערן)״.

צוערשט האָט זיך דער קעניג געווענדעט צו די חכמים „די דאַ וואוסטן דאָס רעכט, דאָס וואָרן די סנהדרין פון ישראל-ס גע-שלעכט, אַן די סנהדרין ניכט-ס ער טעט, ער פּאַלגט אַלעכול אירן רעכט״. „דער סנהדרין האָט אָבער מורא געהאַט אים צו-געבן אַ ראַט און זיי האָבן אים אַזוי געענטפערט: „אָן זין און ווידען זינד וויר לעער דען ווער ניכט אויף זיינער שטאָט בלייבט זיצן, דער פאַרלירט זין אין ווידען. זייט וויר זינד פאַרטריבן איזט אונדז זין נאָך וייל פאַרבליבן״.

אויך די זיבן יוצרי המלך האָבן געזאָגט צו אַחשורוש-ן: „וואָס קאַנסטו לערנען פון דעם יידן ווייזהייט, זי האָבן לאַנד נאָך לויט אונד זינד וייט פאַרשפּרייט״...

די קיניגין ושתי איז געווען זייער שטאָלץ געגן דעם קיניג און האָט מיט האָפער געזאָגט: „ער וואַר דאָך מיין פאָטער-ס קנעכט, די שיפע די מיין פאָטער האָט פאַרזענקט, די ער האָט פאַרוועקט, ער האָט מיין פאָטער מיסט געטראָגן״...

לויט דער פאַראַפראַזע פון אונדזער אומבאַקאַנטן מחבר האָט זיך דער קיניג נאָך לעכערלעך געמאַכט אינים לאַנד מיט זיין ערשטן באַזיץ, אַז דער מאַן זאָל זיין דער הער פון דער פאַמיליע אין הויז, ווייל דאָס איז אַלעמען געווען אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכקייט.

ווען די מיידלעך זענען גערופן געוואָרן צום קעניג, איז אסתר נישט פרייוויליק געגאַנגען. „מידער פאַרבאָרגט זי איין יאָר. אויך זי טאָט עס ניכט גערן, זי קאָנטע עס זיך ניכט ערוועהרען״.

ווען די צוויי פאַרשווערער בגתן ותרש, וועלכע האָבן געפּלאַנט אַן-אַטענטאַט אויפ-ן לעבן פון קעניג אחשורוש און זענען אַנט-דעקט געוואָרן דורך מרדכי הצדיק, ווייס אונדזער אומבאַקאַנטער מחבר צו דערציילן, אַז זיי זענען געשטאַנען אין פאַרבינדונג מיט אַלכסנדר מוקדון.

„וויל אונד אַלעקסאַנדער מוקדון געבן לאָהן, וויר וואָלן טעטן דעם קעניג, זאַ ווירד אים די קראָן״.

די צוויי פאַרשווערער זענען געווען פון תרשיש, נאָר בלויז מרדכי הצדיק האָט פאַרשטאַנען זייער שפּראַך.

דער מחבר ווייסט אויך צו באַגרינדן פאַרוואָס מרדכי הצדיק האָט זיך נישט געוואָלט בוקן פאַר המנ׳ען „ער טראָג אַן איהן אַן-אָפּ-גאָט, וואָס ג—ט נאָר דער פאַרבאָטן האָט״.

(סוף אויף זייט 20)

1) די באַשרייבונג פון דער גאָלדענער שטול אין דאָזיקן ביכל איז גאָר אַנדערש פון דער שילדערונג אין דער קראָקעווער פּאַראַפראַזע, וועלכע איז אַרויסגענומען פון „תרגום שני״.